

Prof. Dr. Szirmai Viktória:
A városok válsága:
Milyen városok? Milyen válságok?
Email: szirmai.viktoria@tk.hu

MAGYAR REGIONÁLIS TUDOMÁNYI TÁRSASÁG
XIX. VÁNDORGYŰLÉSE

**A területi egyenlőtlenségek új formái és az átalakuló
területpolitika**

Budapest, 2021. november 4–5.

Budapesti Corvinus Egyetem

Bevezetés

Az előadás kiinduló pontja

Florida a „*The new urban crisis*” (Onewords, 2017) című műve szerint a mai globális nagyvárosokat új jellegű válságok sújtják.

„ (London, New York, Paris, San Francisco az epicentrumai annak amit új városi válságnak hívok,,

A városi válság új jelei (Florida)

1. *Az első* a növekvő gazdasági szakadék a „szupersztár” globális, illetve a világvárosok és az egyéb városok között, :
2. a *második* a plutokrácia, a vagyonos osztályok, a vagyon városi koncentrációinak szerveződése:
3. a *harmadik* a társadalmi egyenlőtlenségek növekedése a metropoliszok és a többi városi formák társadalmi között.
4. a *negyedik* a városkörnyék differenciált elszegényedése, kriminalizálódása
5. az *ötödik* a fejlődő világ urbanizációja (a vidéki szegénység miatt dinamizálódik, de ez nem ad fejlődést)

Az új városi válság negatív hatása (Florida)

- A különböző méretű és típusú várostárségi népségek között szerveződő éles jövedelmi, műveltségbeli, szakképzettségbeli szegregációk,
- A közép-osztálybeli népesség pozícióinak hanyatlása,
- A magasabb társadalmi státusúak városokból történő kirekesztése, a városkörnyékek, az egyéb városok felé „terelése” a globális gazdasági érdekek, az ingatlanfejlesztés és a növekvő árak miatt .

Új urbanizációs szakasz kezdetéről van szó?

Az elemzések

Az előadás fő kérdései

Az előadás csak két kérdéssel foglalkozik :

1. Mennyire relevánsak a globális válságjelek az európai közte a magyar városok esetében?
2. Tényleg tovább gyűrűznek a globális nagyvárosi válságjelek a többi egyéb típusú városokra?

Néhány hipotézis

Lehetséges különbségek okai

1. Történeti adottságok eltérései,
2. Urbanizációs eltérések (késleltetett urbanizáció),
3. Urbanizációs szint jellemzői,
4. Méret és népességszám sajátosságai ,
5. Társadalmi szerkezeti jellemzők,
6. Középosztály eltérő arányai.

Lehetséges hasonlóságok okai

- Globális városhálózatokba tartozás és annak a hatásai,
- Globalizáció, a globális gazdaság hatásai,
- Globális versenybeli részvétel és annak hatásai,
- Globális tőke és intézmények területi érdekei (nagyvárosi, világvárosi környezetben működnek)
- **Egész Európában erős koncentrációs és regionalizációs folyamatok szerveződése .**

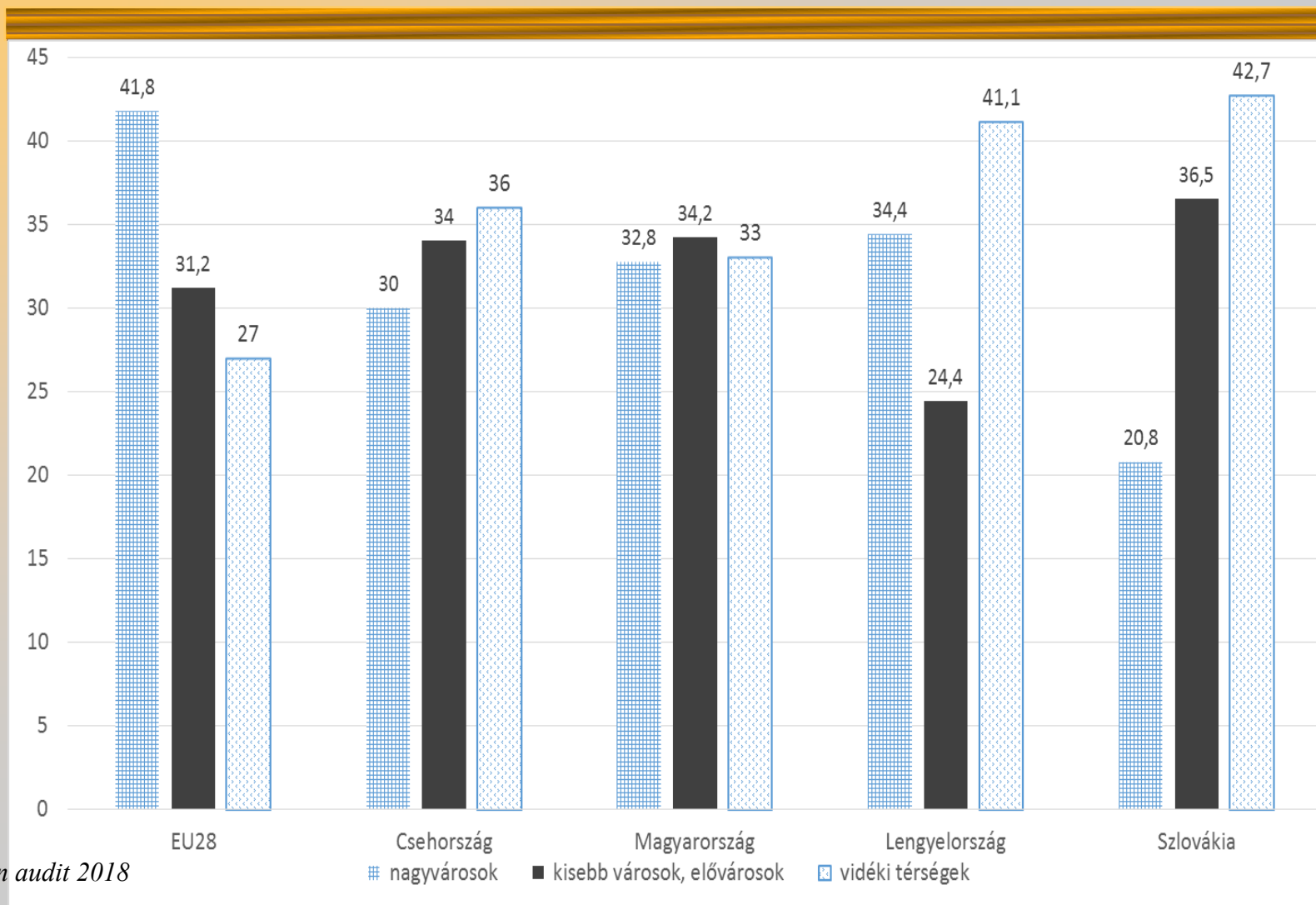
Néhány adat

Európai Unióban a népesség 41,8 %-ban élt nagyvárosi környezetben, 31,2 % a kisebb városok lakói, illetve 27 % a vidéki térségek népessége. (Eurostat, 2018)

- A kelet-és közép-európai térségben, közte a V4 országokban az összevető adatok szignifikáns eltéréseket jeleznek:
- A nagyvárosi adatok minden esetben alacsonyabbak az Európai Unió átlaghoz képest
- A lengyel esetet kivéve a középvárosi adatok mindenhol magasabbak
- A vidéki térségekben élők adatai is magasabbak.

A nagyvárosokban, kisebb városokban, elővárosokban és vidéki térségben élők aránya, az EU 28 tagország, és a Visegrádi országokban (%), 2018

Fővárosi koncentrációk

A fővárosok és a többi térség egyenlőtlenségei

A fővárosok országokon belüli kiemelkedése, erőforrások koncentrációja

Az egy főre eső GDP adatok megoszlásai

- **a cseh fővárosi régió** egy főre eső GDP-je, amely 42,9% volt, jóval magasabb az országos mutatónál: ez csak 21,9 %
- **a szlovák fővárosi térség** egy főre jutó GDP-je euróban kifejezve közel 47 ezer , az országos átlag csak közel 19 ezer euro
- **a lengyel fővárosi régió**, Varsó egy főre jutó GDP-je háromszorosa (302, 1 %) az országos adatnak
- **A budapesti térség** hasonlóan kiemelkedő pozíciót foglal el: az országban megtermelt GDP közel 49 %-át itt állítják elő, ebből Budapest főváros részesedése 39 % (Horváth, 2015)

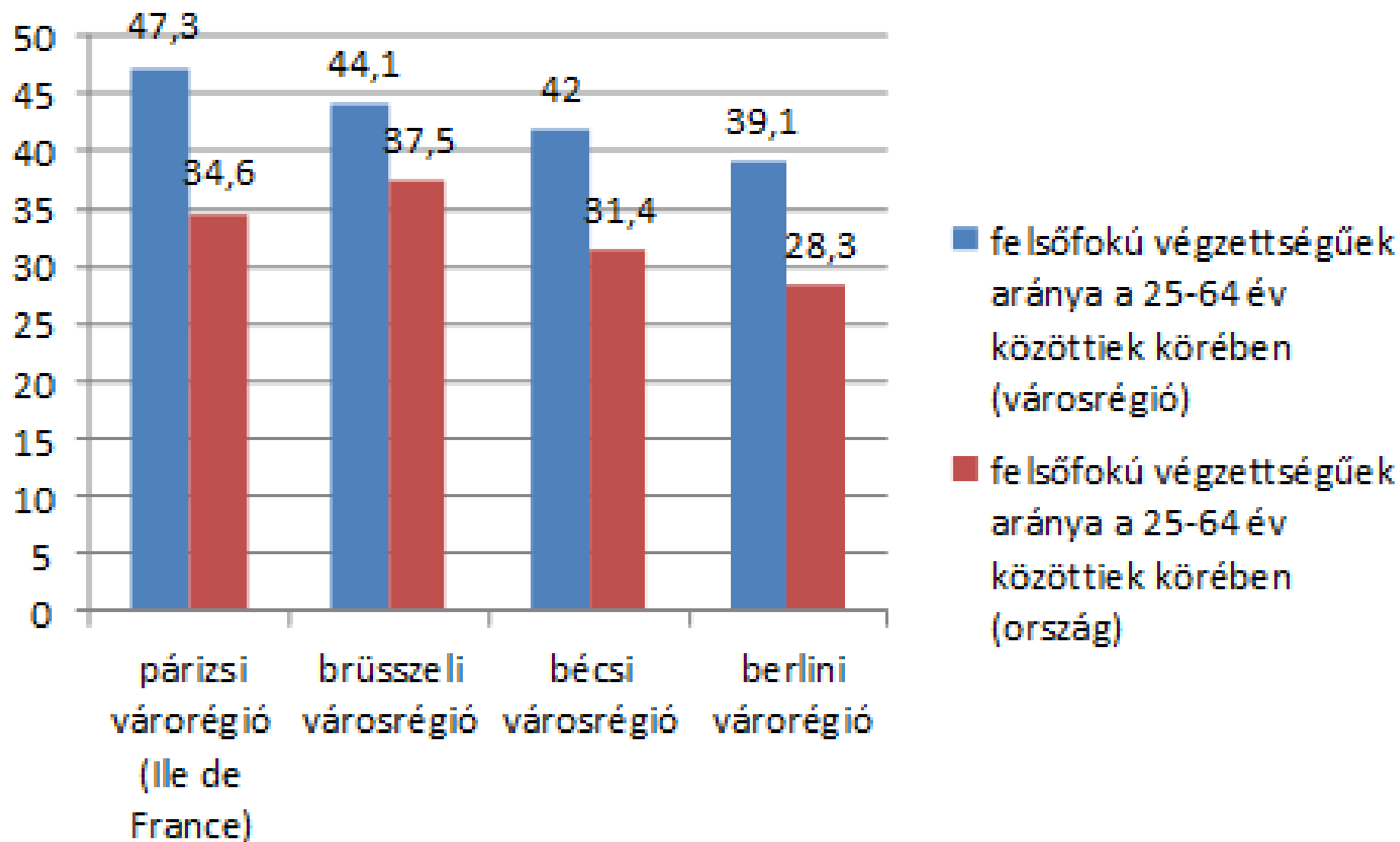

Társadalmi erőforrások

A tudás embereinek nagyvárosi, fővárosi koncentrációja

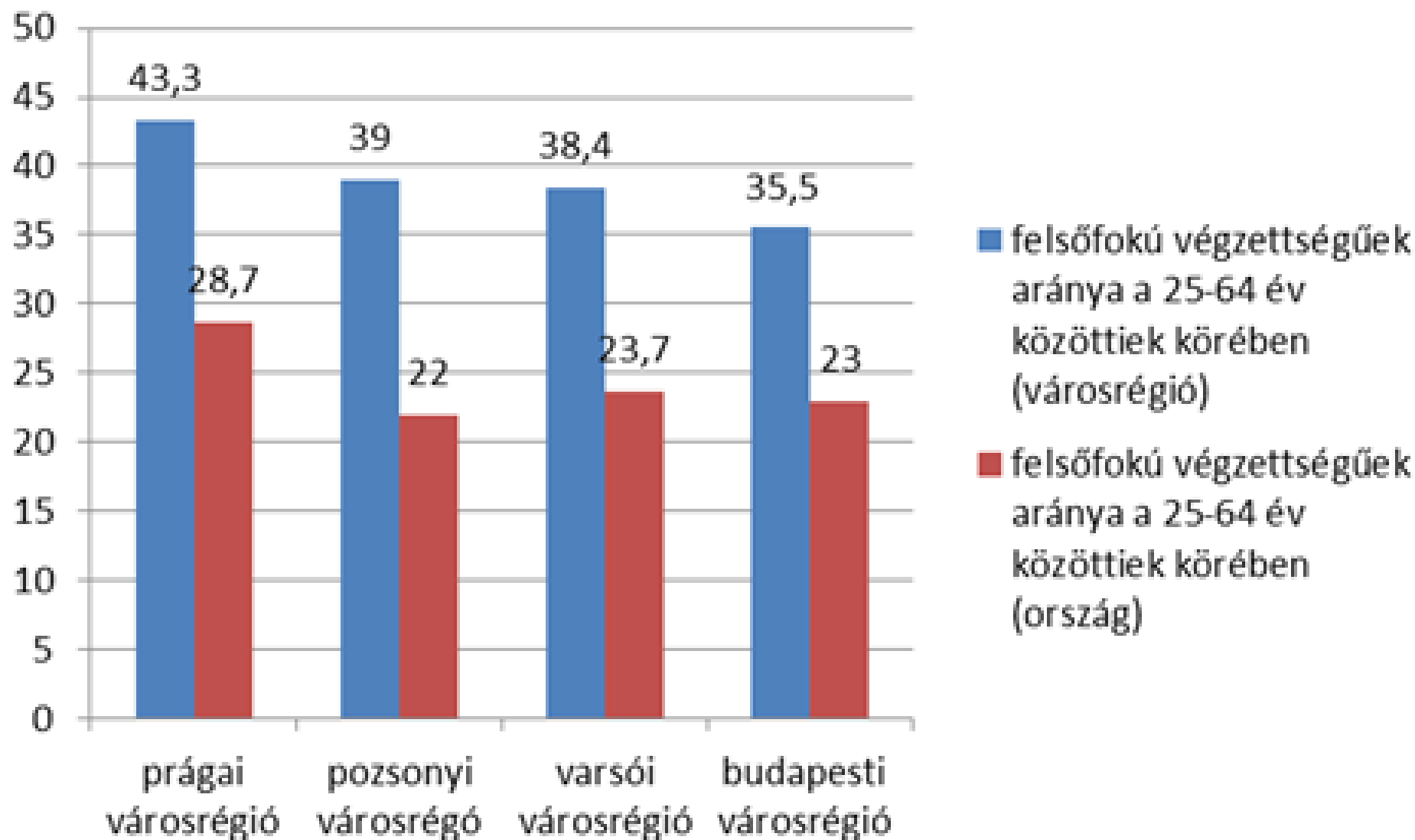

Diplomával rendelkezők aránya a 25-64 éves korcsoporton belül a vizsgált nyugat-európai fővárosi régiókban és országosan (2016, %)

Diplomával rendelkezők aránya a 25-64 éves korcsoporton belül a vizsgált kelet-közép európai főváros régiókban és országosan (2016,%)

A területi folyamatok új trendjei

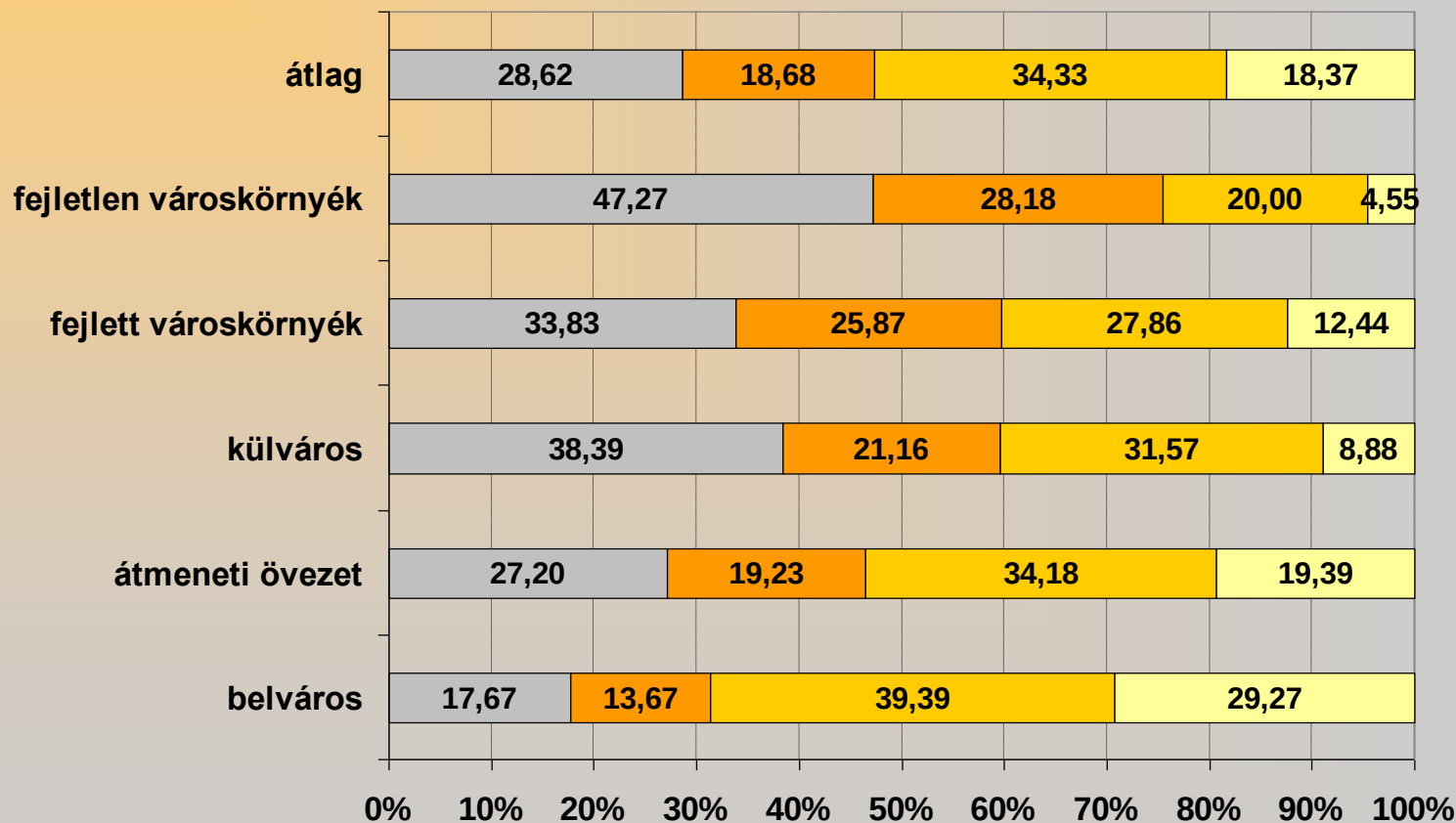

A képzett társadalmi rétegek területi elhelyezkedései

- A kelet-közép-európai fővárosokban és nagyvárosokban erőteljes dzsentrifikációs folyamatok zajlanak.
- A nagyvárosok (belső negyedek) a korábban lepusztult állapotú részeinek a társadalmi kicserélődnek,
- Az alacsonyabb társadalmi státusú népesség fokozatosan kirekesztődik a rosszabb ökológiai pozíciójú belső negyedekbe, elővárosokba, de főként a nagyvárosok környékére,
- A helyüket magasabb társadalmi státusú (iskolázott, magas jövedelmű) népesség foglalja el.
- A nagyvárosok fokozatos elfoglalása zajlik a jobb módúak által, de egyben kijebb is szorulnak, másokat kiszorítanak.
- **Tehát a floridai trend itt csak részben érvényesül!!**

A lakosság megoszlása iskolai végzettség szerint a 9 magyarországi nagyvárostérségben, részletes övezeti bontás szerint (forrás: NKFP kérdőíves felvétel adatai, 2005)

□ alapfokú

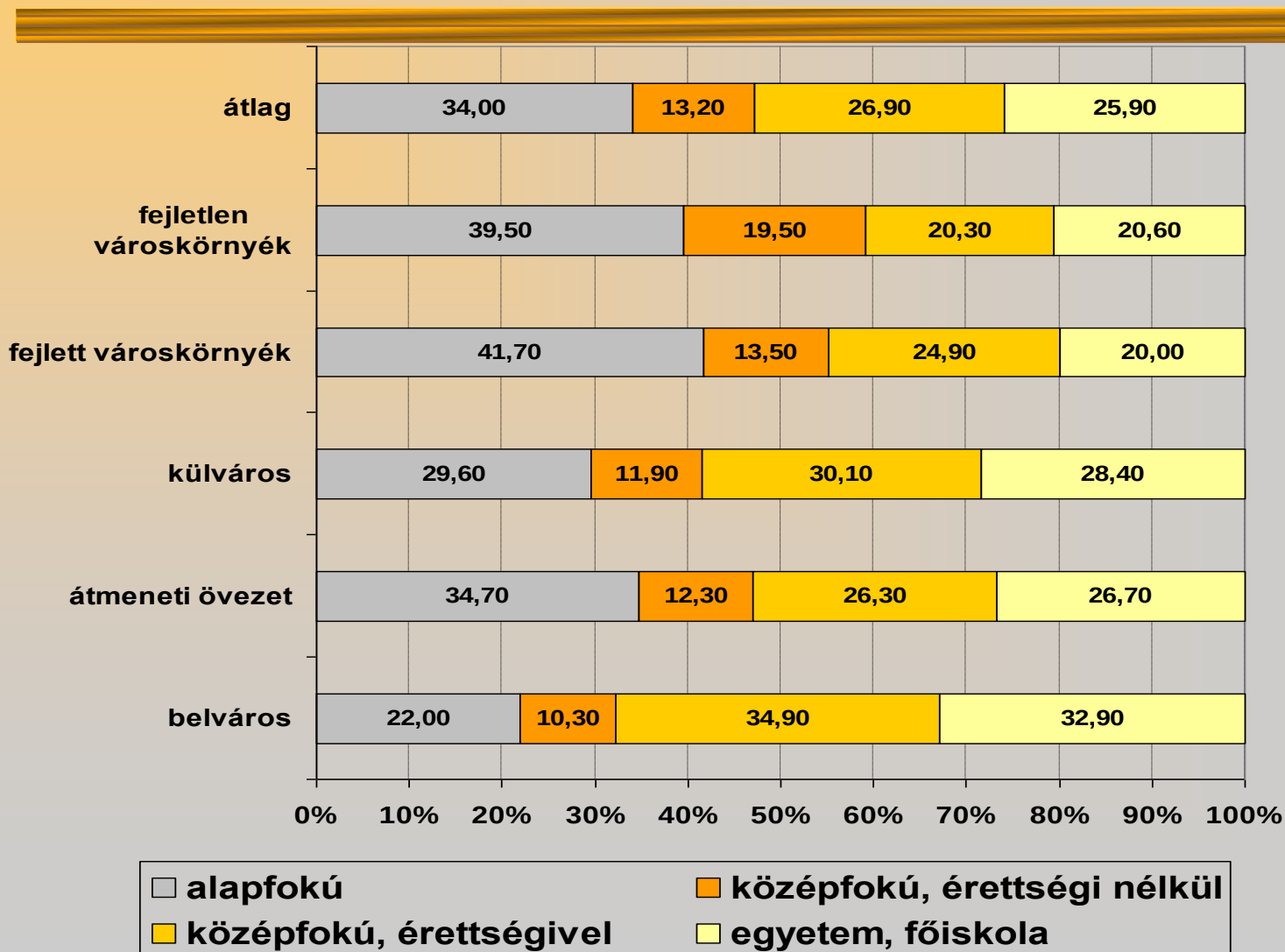
□ középfokú, érettség nélkül

□ középfokú, érettséggel

□ egyetem, főiskola

A lakosság megoszlása iskolai végzettség szerint a 9 magyarországi nagyváros-térségben, részletes övezeti bontás szerint (forrás: TÁMOP kérdőíves felvétel adatai, 2014)

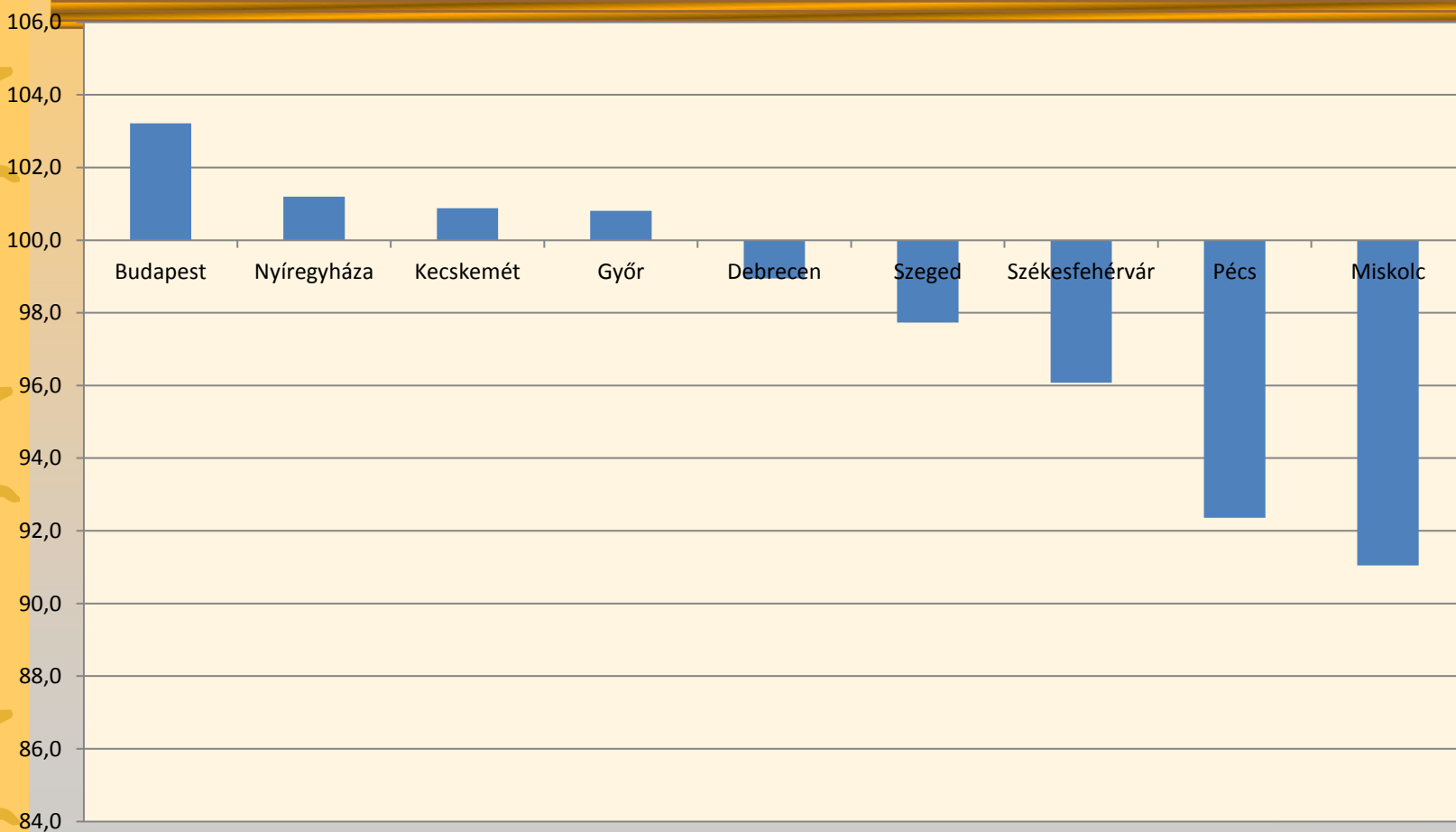

Budapest és a többi nagyváros

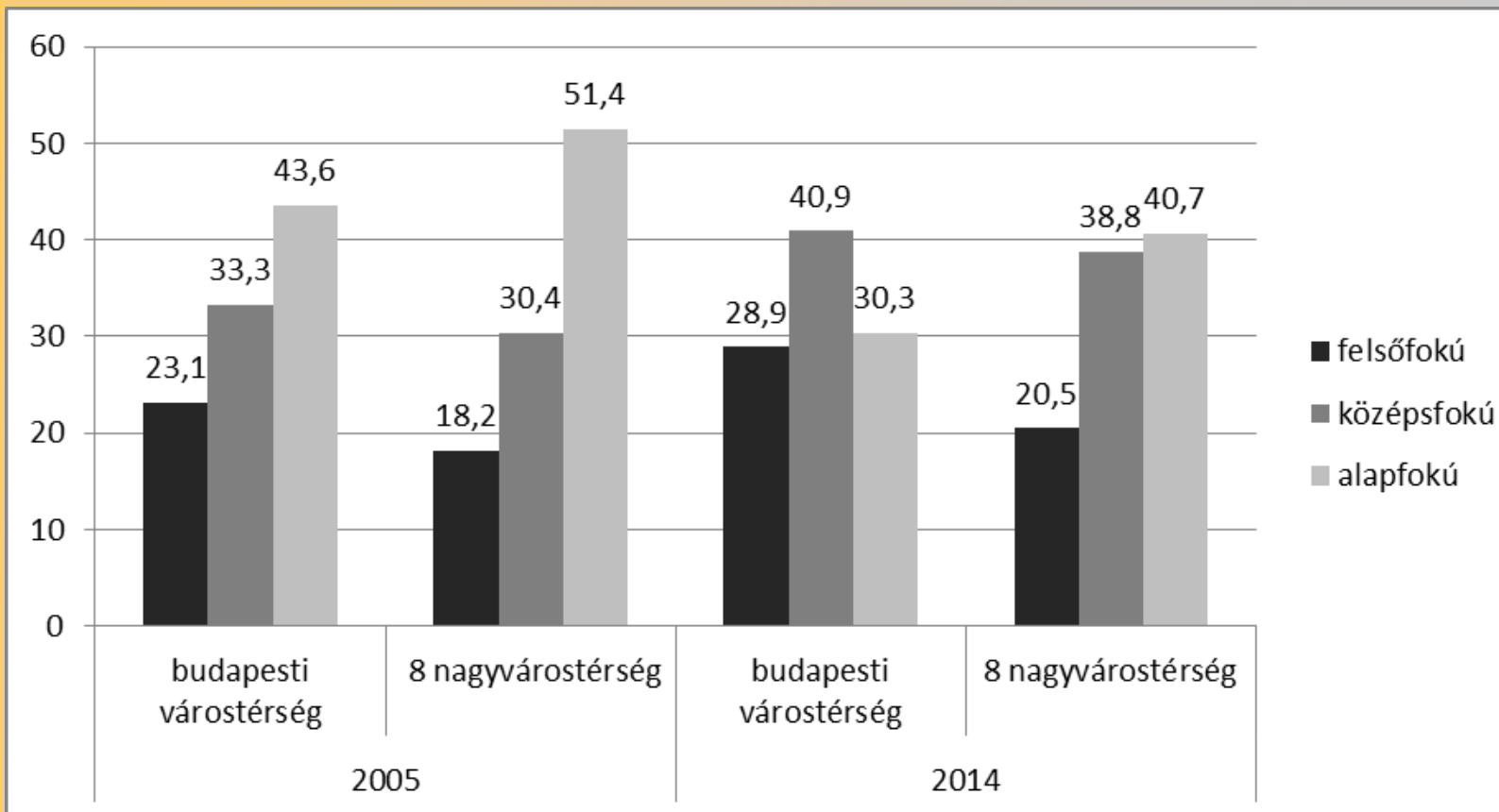
Budapest és a nyolc vidéki nagyváros lakónépesség szám változása 2006 és 2016 között (%)

Erőteljes fővárosi népesség koncentráció, a vidéki városok
népességvesztése

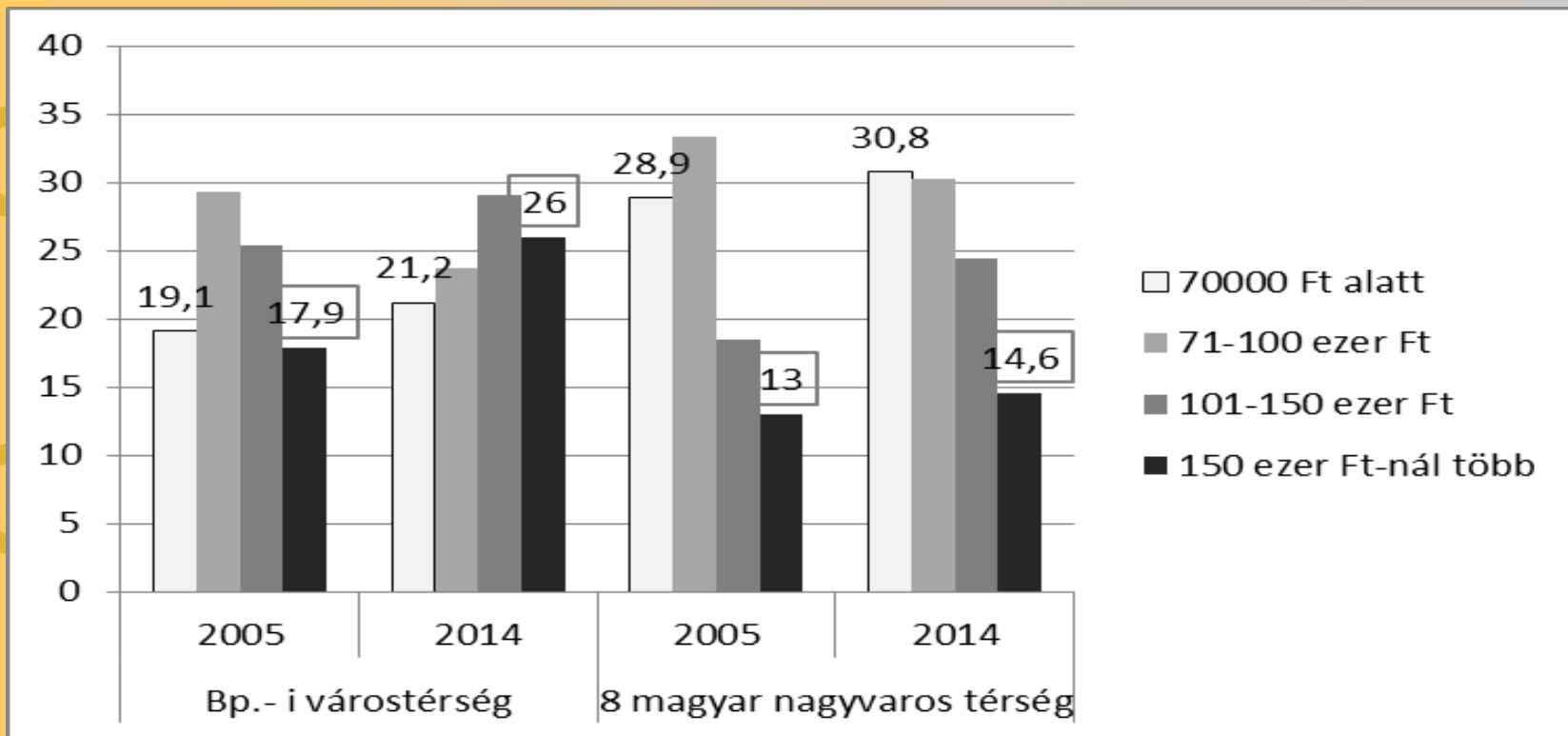
A megkérdezett népesség iskolai végzettség szerinti megoszlása a budapesti és a 8 vidéki nagyváros-térségben 2005-ben és 2014-ben (%)

A budapestiek mindkét időpontban képzettebbek, 2014-ben a vidéki várostérségek képzettségi szintje romlott,

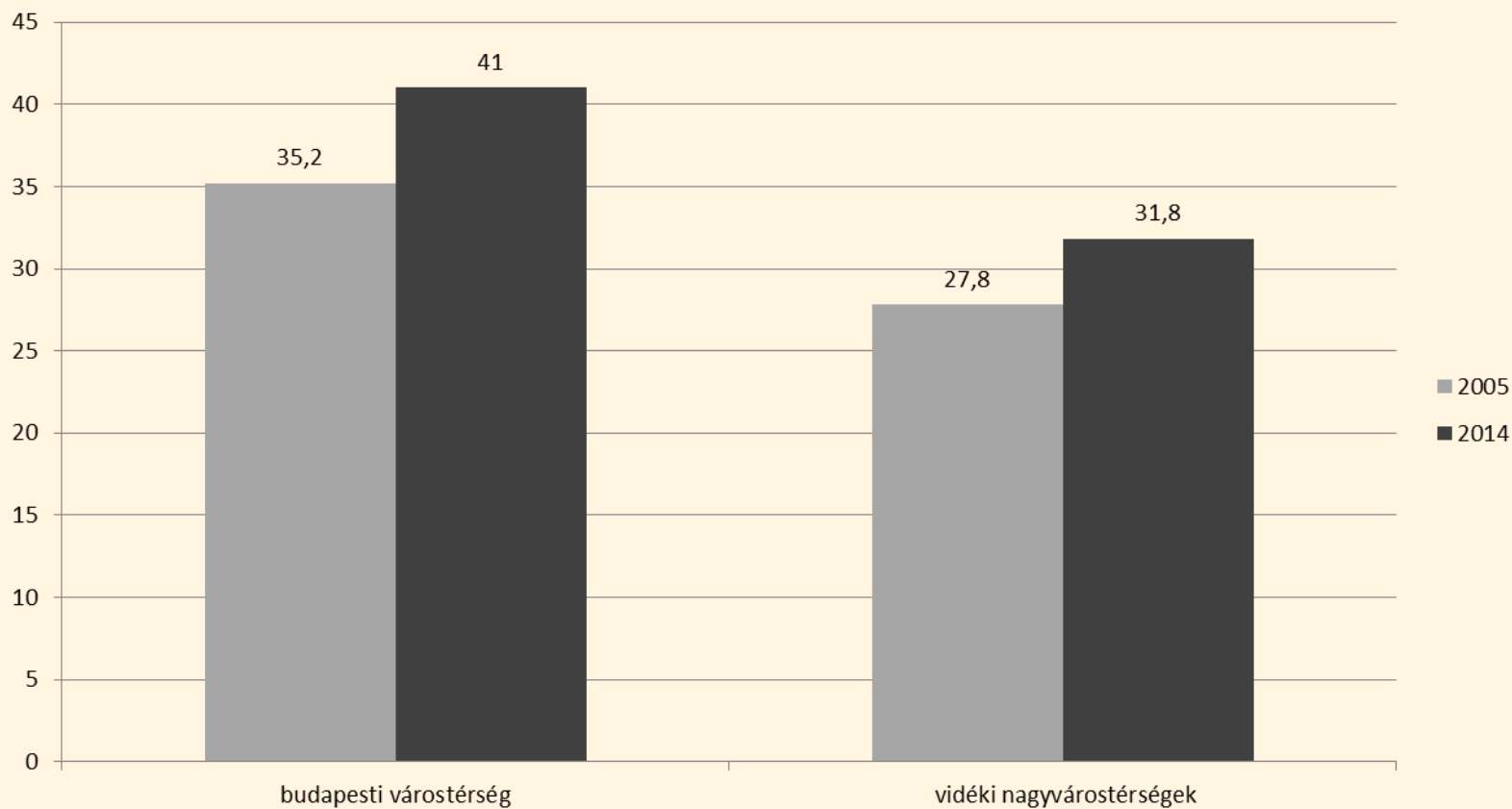
Jövedelmi megoszlás 2005-ben és 2014-ben a budapesti és a nyolc vidéki nagyvárostérségben %.

Mind két időpontban a bp-i népesség jövedelme jobb, mint a nagyvárostérségi (az alacsony jövedelmű arány kisebb, a magasabb jövedelmű arány nagyobb bp-esetben)

A legalább egy idegen nyelvet beszélők arányának alakulása a budapesti és a vidéki nagyváros-térségekben 2005-ben és 2014-ben (%)

Középvárosok

Középvárosi jellemzők

A kisebb méretű városok eltérnek a nagyvárosoktól:

- az ipari szektor részesedése nagyobb, míg a szolgáltató szektoré kisebb a foglalkoztatásban.
- alacsonyabb a munkahelyek aránya a magán-és közszolgáltatásokban.
- kisebb a kiskereskedelmi szektorban foglalkoztatottak aránya,.
- Kisebb azoknak az aránya is, akik ott élnek és ott is dolgoznak
- A nyugdíjkorhatárnál általában idősebbek. A munkaképes korú diplomások aránya kisebb (ESPON, 2013)
- Miközben komoly szerepeket játszanak saját lakosaik, illetve az őket körülvevő vidéki térségek lakosságának a jólétében és megélhetésében.

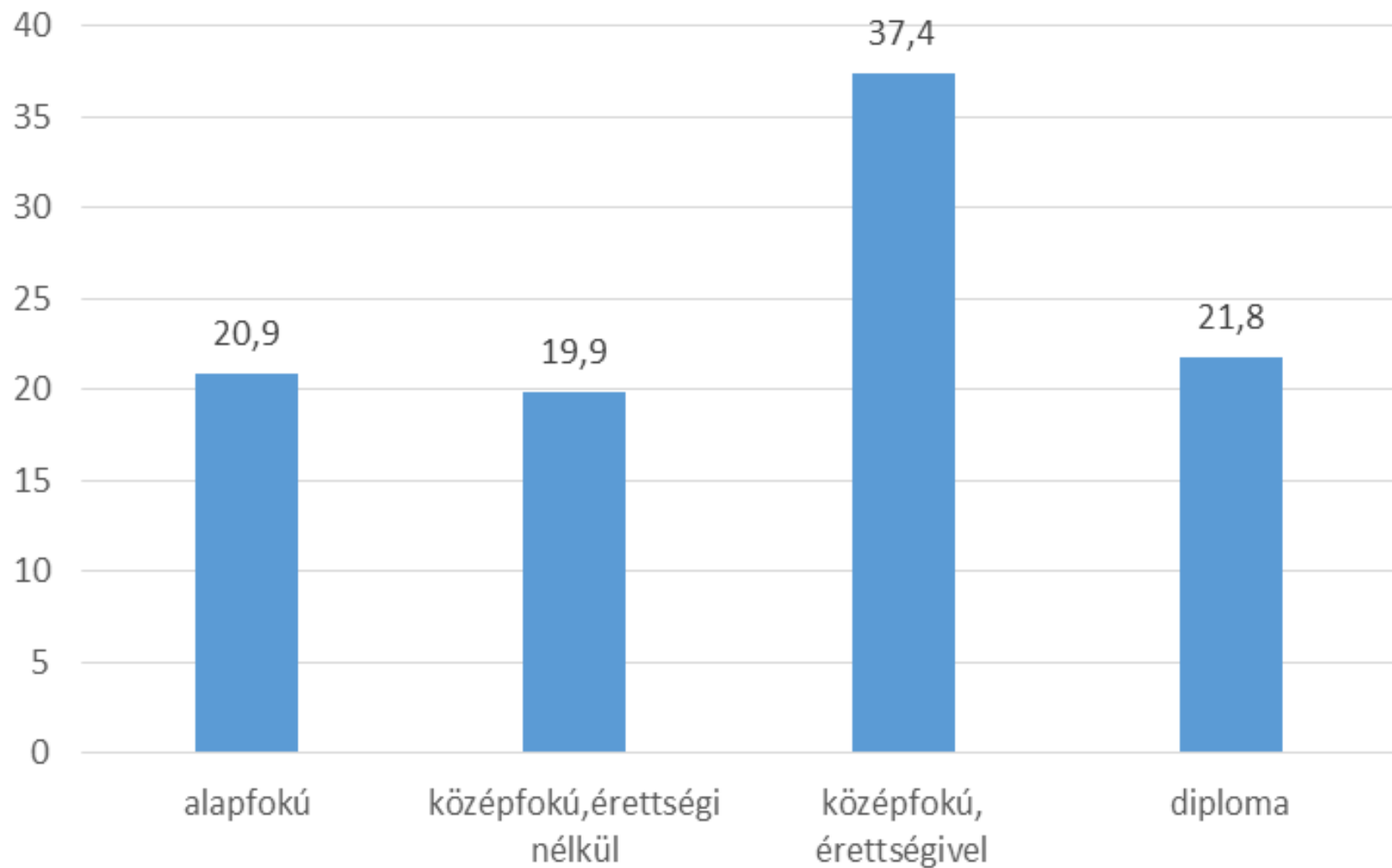

Nagyvárostól való függéseik

- Számos középváros veszít a népességéből (az európai városok 20%-a esetében volt tapasztalható a zsugorodás)
- a nagyvárosok jelentősebb funkciói a kisebb városok rovására jöttek létre (Kovács-Rácz, 2017).
- **források egyenlőtlen megoszlásai**
- A globális gazdaság nagyvárosi koncentrációi tőkét, és emberi erőforrást is elszívó hatásokkal is járnak.
- Az elszívó hatások miatt a kisebb városokba kevesebb innovációs potenciál, illetve közlekedési infrastruktúra érkezik, kisebbek a különböző hálózatokhoz való kapcsolódási lehetőségeik is.
- A munkahelyek nagyobb térségi koncentrációi a fiatal, magasan kvalifikált munkaerő elvándorlását is okozzák. Mindezek a kis és középvárosok, azok térségeinek periferizációjával is együtt járnak.

Négy középvárosi népesség iskolai végzettség szerint megoszlása (%) N=1000, 2019

Újvárosi egyenlőtlenségek

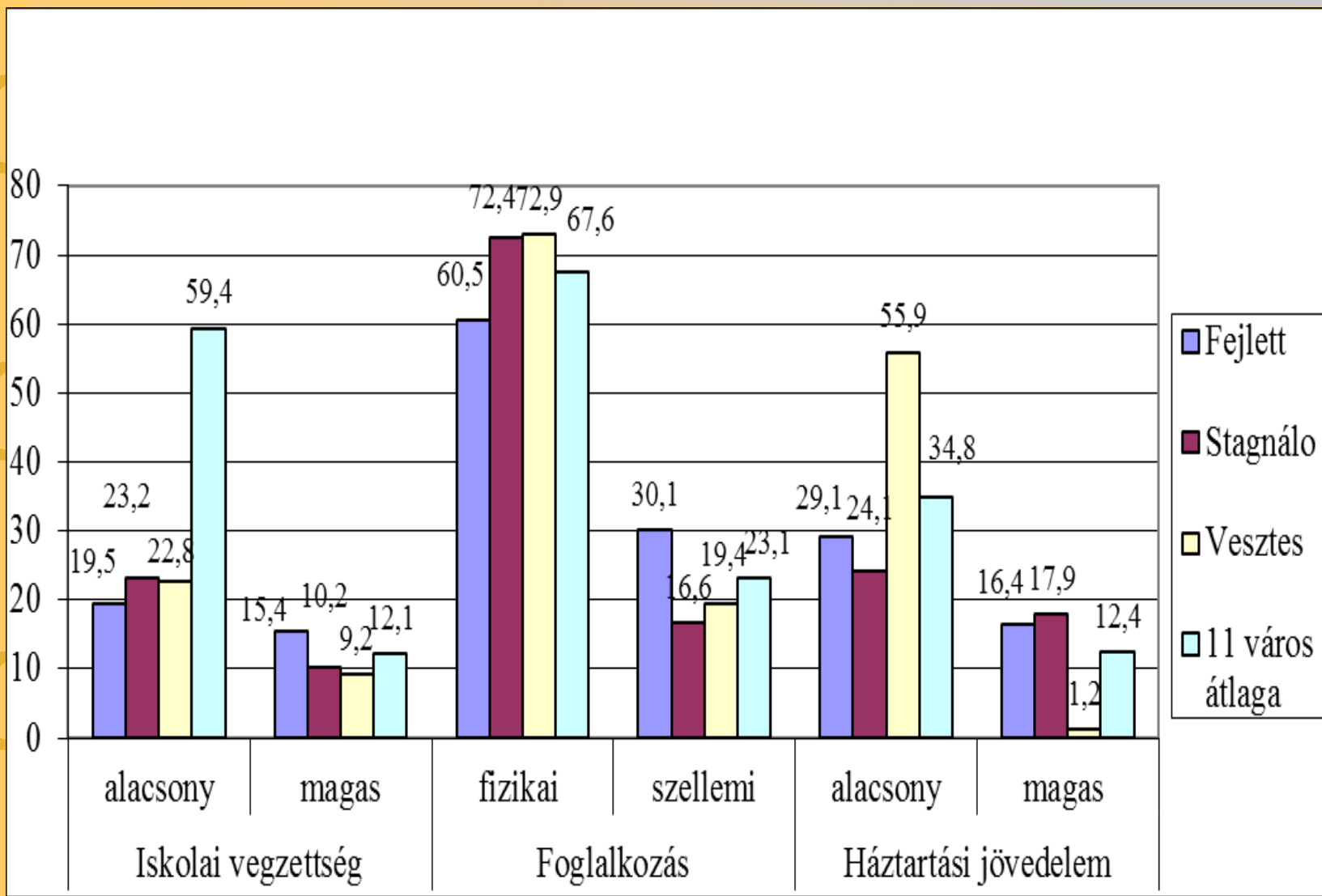
Az újjvárosi differenciáltságok

- Három különböző fejlettségű térségi csoport: egy *fejlett új városi csoport*: Százhalombatta, Paks, és Tiszaújváros, de Tatabánya
- A második statisztikai csoportot az un. stagnálók alkották: Ajka, Dunaújváros, Oroszlány és Várpalota.
- A statisztikai adatelemzéseink szerint a harmadik csoportot a rendszerváltás valóban vesztese adják: Kazincbarcika, Komló, és Ózd.

A magyar újjvárosok társadalmi differenciáltságai

Összegzés

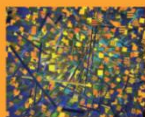
Városok és városlakók

(A befogadó és a kirekesztő városok)

STUDIA REGIONUM

Nagyvárosok Magyarországon

Szerkesztette:
HECHTNER JÁNOS
BERKES JUDIT

Középvárosi társadalmak

Egy közép- és nagyvárosi fejlődési
modell megalkotása

Szerkesztette:
Szirmai Viktória

Visszatérés a kiinduló tézishoz: a globális „új városi válság” európai és hazai jelei: saját elemzési eredmények szerinti hasonlóságok (1)

1. ***Az első hasonló folyamat: a növekvő gazdasági és társadalmi szakadék a globálisabb jellegű nagyvárosok, a fővárosok illetve az egyéb típusú városok között.***
 - ☐ A fővárosok, a nagyvárosok, a középvárosok, közte az új városok hierarchikus egyenlőtlenségi rendszert alkotnak
 - ☐ A fővárosok az országos átlagokhoz képest is nagyobb arányokban koncentrálnak a bruttó nemzeti terméket (vállalkozókat, foglalkoztatottakat),
 - ☐ Az egyes várostípusok között jellemzőek a gazdasági, társadalmi és érdekérvényesítési egyenlőtlenségek.
 - ☐ Erős területi koncentrációk és elszívó hatások érvényesülnek.

Visszatérés a kiinduló tézishhez: „új városi válság” globális jelei és a saját elemzési eredmények szerinti hasonlóságok (2)

2. A második hasonló folyamat a magasabb társadalmi státusú, képzett népesség és a jól-lét (a vagyon) városi koncentrációinak szerveződése,

- ☐ A fővárosok koncentrálják a legnagyobb arányban a magas társadalmi státusúakat, a képzett rétegeket
- ☐ A nagyvárosok a középvárosokhoz képest nagyobb arányban koncentrálják a képzett rétegeket
- ☐ A középvárosok (új városok) differenciáltan, a település fejlettsége szerint koncentrálják a képzett rétegeket.
- ☐ A koncentrációs szintek a globális rendszerekben elfoglalt helynek és a történeti adottságoknak felelnek meg.

Visszatérés a kiinduló tézishoz: „új városi válság” globális jelei és a saját elemzési eredmények szerinti hasonlóságok (3)

3) A harmadik hasonló folyamat :a társadalmi egyenlőtlenségek növekedése a fővárosok, a nagyvárosok és kisebb városi formák társadalmi között.

- ☐ A különböző méretű és típusú várostárségi népeségek között szerveződő éles jövedelmi, műveltségbeli, szakképzettségbeli szegregációk itt is relevánsak,
- ☐ A közép-osztálybeli népesség pozícióinak átalakulása itt is igaz:
- ☐ a magasabb státusúak elfoglalják a város centrumokat,
- ☐ de egyre kijebb is vonulnak, az elővárosi övezeteket is elfoglalják- itt még ők a városfoglalók!

Visszatérés a kiinduló tézishoz: „új városi válság” globális jelei és a saját elemzési eredmények szerinti hasonlóságok (4)

4) A negyedik hasonló folyamat a városkörnyék differenciált fejlődése, gazdagabb és szegényebb környéki övezetek szerveződése.

- ☐ A magasabb társadalmi státusú fiatalabb, családoso városokból történő kirekesztése itt is látható
- ☐ a városkörnyékek, az egyéb városok felé „terelése” a globális gazdasági érdekek, az ingatlanfejlesztés és az árak miatt.

Az un. re-urbanizációs utáni új urbanizációs szakasz kezdetéről van szó? Hosszú távon lehetséges

Köszönöm a figyelmet!